

בעזשה"ת

בענין האוכל מאכלי איסור בהיתר אם מטמטם הלב**מאכלים האסורים מזיק הגוף**

א הנה ידוע ממאמרי חז"ל והראשונים האריכו בפרשתינו בטעם שנאסר לנו המינים האסורים בתורה, שהם מזיקים לאדם הגוף והנפש (עי' בדברינו שנת תשפ"ד שהארכנו בזה), ולשון **ספר החינוך** (פרשת משפטים מצוה עג), משרשי מצוה זו, לפי שהגוף כלי לנפש ובו תעשה פעולתה, וזולתו לא תשלם מלאכתה לעולם, ועל כן באה בצילו ולא לרעתה, באמת כי האל לא ירע אבל ייטיב לכל, נמצא כי הגוף בין ידיה כמו הצבת ביד הנפח אשר עמו יוציא כלי למעשהו, ובאמת כי בהיות הצבת חזק ומכוון לאחוז בו הכלים יעשם האומן טובים, ואם לא יהיה הצבת טוב, לא יבואו לעולם הכלים מכוונים ונאים, וכמו כן בהיות בגוף שום הפסד מאי זה ענין שיהיה, תתבטל פעולת השכל כפי אותו הפסד, ועל כן הרחיקתנו תורתנו השלמה מכל דבר הגורם בו הפסד, ועל הדרך הזה לפי הפשט נאמא שבא לנו האיסור בתורה בכל מאכלות האסורות, ואם יש מהם שאין נודע לנו ולא לחכמי הרפואה נזק, על תתמה עליהן, כי הרופא הנאמן שהזהירנו בהן חכם יותר ממך נתגלה סיבן ונזקן, פן יקומו אנשים מחזיקים עצמן כחכמים גדולים ויתחכמו לומר נזק פלוני שאמרה התורה שיש בדבר נתגלה טעמן להועיל לנו מן המכשול הזה, וידוע הדבר מדרכי הרפואה שבשר כל הטריפות האסורות לנו מוליד הפסד אל גוף אוכלו, מחמת שהטריפות מורה חולי בבהמה, ואל תקשה עליך ותאמר מה הפסד אפשר להיות בבהמה שנטרפה מיד ונשחטה, כי לא מחכמה תקשה על זה וכו'.

ב ועוד האריכו הראשונים בזה, שמאכלות אסורות מטמטם הלב, וכמו שמבואר בדברי הגמ' (יומא לט.) על הפסוק ונטמתם בם וכו'. וכמו שמצינו בירושלמי (חגיגה פ"ב דף ז') ארבעה נכנסו לפרדס, אחד הציץ ומת, אחד הציץ ונפגע, אחד הציץ וקיץץ בנטיעות, אחד נכנס בשלום ויצא בשלום וכו' אחר הציץ וקיץץ בנטיעות, מני אחר, אלישע בן אבויה, שהיה הורג רבי תורה, אמרין כל תלמיד דהוה חמי ליה משכח באוריתא והוה קטיל ליה וכו' ויש אומרים, אמו כשהיתה מעוברת בו, היתה עוברת על בתי עבודה זרה, והריחה (וי"א אכלה) מאותו המין והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של חכינה וכו'.

האוכל מאכלות אסורות כאילו עובד ע"ז

ג ועי' עוד מה שכתב בשו"ת **תשובה מאהבה** (ח"א סי' נ"א בסוף דבריו) ואמינא לי' טעמא של דבר (לולי דברי חז"ל) מדוע ונטמתם חסר אלו"ף, יעי' בזוהר בארוכה מאן דמסאב במאכלי דאסירי איתדבק בסטרא דשמאלא ואחזי דלית לי' חולקא באלדא עלאה וגעיל נפשיה וגרמי' ורוחי מסאב שרי' אליו, וכל מאן דמסאב בהון כאלו פלח לע"א וכו', ולכך חסר אלו"ף שאצל זה חסר יחידו של עולם, ולית לי' חולקא בי' וכו'.

כשאוכלים דברים אסורים נכנס מינות להלב

ד ועי' עוד מה שכתב **בדגל מחנה אפרים** פר' עקב, ומלתם את ערלת לבבם וערפכם לא תקשו עוד, היא תמיהה גדולה מה ענין לב לעורף, ויש לומר בזה על פי מה ששמעתי מא"ז זלה"ה על מדינה אחת ששאלו במכתב להרמב"ם ז"ל על תחיית המתים לומר להם מן התורה, ומה שדרשו חז"ל בגמ' (סנהדרין צו:) מן הפסוקים אמרו שיש לדורשם באופן אחר, ולא רצה להשיבם הוא בעצמו דבר, אך אמר לתלמידו ר' שמואל אבן תבון שהוא ישיבם, וזה תוכן דבריו בקיצור נמרץ, על פי חכמת הטבע, כי מכל מיני מאכל ומשקה נעשה דם, ומהדם יורד על הכבד, ומהכבד עולה הברירות אל הלב, ומהלב יורד המובחר והדק אל המוח, ושם שורה השכל וחיות של האדם, ומי ששומר עצמו ממאכלות המותרות והאסור והטמא, נעשו דמיו צלולין וטהורין, ויש לו לב טהור והמוח והחיות שלו נעשה חיות טהורות, להשיג אמיתית החיות שהוא אלהות של כל העולמות המחיה את כולם, ומי ששומר עצמו יותר ומקדש אכילתו על פי דרכו ה' ותורתו, נעשה

מזה בנין אב, והוא השכל לכל רמ"ח אבריו ומתקדשים מתטהרים, וכן להיפוך ח"ו נעשה בנין אב שכל עכור ומעופש בדיעות זרות, וחיות שלו נעשה בחינת מת, והיא אבי אבות הטומאה לכולם, ורמ"ח אבריו נטמאים וטמא יקרא לכל דבר, ונעלם ממנו אמיתות החיות שהוא אלקות של כל העולמות, ונטמא ונופל לדעות זרות ואלהים אחרים הם אלילים אלמים מתים וזבחי מתים יקראו להם.

לכן התנאים ואמוראים ובעלי המדות וחכמי המשנה הם שמרו נפשן שלא יתגאלו וכו', ולכן האירו אור שכלם והיה שורה עליהם רוח הקודש לפרש כל מאמר סתום בדת התורה הקדושה, כי שרתה עליהם כח אלוך וכו', אבל אנשים הללו בודאי טמאים ונטמאו דמם, ומשם לבם ומוח שלהם נטמם במאכלות האסורות והטמאים, ולכך החיות שלהם נוטה למינות ואפיקורסות ולא יוכלו לקבל מתיקות נופת צוף דברי מאמרינו הבנויים על פי שכל אלקי עולם ומלך עליון, והואיל והעיון פניהם ויצאו לחוץ, פתאום יבא עליהם הכורת וכרות יכרתו אותם וכו'.

ועתה אתחיל לפרש הפסוק, כי מהכבד עולה המובחר אל הלב, ומשם יותר הברור והמזוקק אל המוח, וכלל זה ידוע כי השכל האמת נקרא פנים, והתנגדות לזה נקרא עורף, והוא שרמזו בש"ס (חולין יט:) עורף למול היינו נגד פנים שהוא התנגדות על הפנים, ומהיכן יוצא זה התנגדות, בודאי מחמת שלא שמרו את לבבם, כי כשהלב היא טהור, אזי המוח גם כן טהור, כי משם עולה הברור אל המוח, ובודאי נכנע עורף אל הפנים, וזהו מלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד וכו'.

ה אלא שיש דיון באחרונים דאם אינו אוכל המאכלות האסורות במזיד, אלא באונס, או שאוכלם במקום פיקוח נפש וכדומה, שמותר לאכול מאכלים האסורים, אם גם באופן כזה יש בו טמטום הלב, או לא, דיש לומר דהטומטום תלוי רק אם יש איסור בדבר, ובאופן שאינו עובר על איסור, אין בו טומטום, או יש לומר דהטומטום רבעי על המאכל, ואינו תלוי אם אוכל בהיתר או באיסור.

האוכל דבר שהורו בו חכמים שהוא מותר אין בו טומטום

ו **ובדרשות הר"ן** (דרוש י"א) כתב בא"ד, אבל נאמין שכל מה שמנעתהו התורה ממנו, מזיק אלינו, ומוליד רשם רע בנפשותינו, ואע"פ שלא נדע סבתו, לפי זה הדעת, אם כן, כשיסכימו החכמים בדבר אחד טמא שהוא טהור, מה יהיה, הלא הדבר ההוא זיק אותנו ויפעל מה שבטבעו לפעל, ואע"פ שהסכימו בו החכמים שהוא טהור, כאלו יסכימו הרופאים על סם אחד שהוא שוה וכו', אבל כפי טבעו בעצמו, כן הדבר שאסרה לנו התורה מצד שהוא מזיק בנפש, איך ישתנה טבע הדבר ההוא מצד שהסכימו החכמים שהוא מותר, זה אי אפשר רק על צד הפלא, והיה ראוי אם כן יותר שנמשך בזה על פי מה שיתברר לנו מצד נביא או בת קול, שעל זה הדרך יתברר לנו אמתת הדבר בעצמו וכו'.

ובחרה התורה שתמסר הכרעת הספקות לחכמים ולא מסרה לנביאים, לסבות רבות, שהדבר ברור שאין הנביאים מתנבאים בכל עת, ואם כן, מה נעשה בימים אשר היה דבר ה' יקר אליהם, ועוד, שגלוי וידוע היה לפניו, שהנבואה לא תהיה שופעת אלינו תמיד, אבל יגיע עת שיגרמו עווננו לחתם חזון ונביא, ואם הכרעת הספקות תהיה נמסרת לנביאים, מה נעשה בזמן אין חזון נפרץ אלא נשוטט לבקש את דבר ה' ולא נמצא, ולכן גזרה חכמתו שתמסר ההכרעה לכת החכמים אשר לא סר ולא יסור, כמו שהבטיחנו על זה, כי לא תשכח מפי זרעו וכו', ולכן בחרה התורה יותר שתמסר ההכרעה לחכמים שיסכימו עליה בטעם וראיה, משתמסר לנביא, אחר שלא יתאמתו דבריו כי אם מצד האות, ואותו אות אפשר יהיה בו דברים בגו.

וכתב, ואני סובר עוד, שאי אפשר שימשך ממה שיכריעו הסנהדרין הפסד בנפש כלל, גם כי יאכילו דבר האסור, ושיאמרו בו שהוא מתור, לפי שהתקון אשר ימשך בנפש מצד ההכרעה למצות החכמים מורי התורה, הוא הדבר היותר אהוב אצלו יתברך וכו', בתקון

ההוא יסור הרע אשר היה מעתד להתילד בנפש מצד אכילת הדבר האסור ההוא, וכיצא בדבר הזה בצעמו יקרה בגוף, כי המאכל המזיק כשיאכלהו האוכל על דעת שמועיל אליו, הנה מחשבתו תפעל במאכל ההוא ויסור ממנו הזקו אם לא שיהיה מפלג, כן הענין כשימשך האדם אחרי מצות הסנהדרין, גם כי ישגו ויורו בדבר האסור שהוא מתר, המשכו אחר עצתם והיותו נמשך לדבריהם, יסור מנפשו כל אותו רע שהיה ראוי שיתילד מצד אכילת הדבר האסור ההוא, ולכן צותה התורה ואמרה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וכו'.

כל ענין הטומטם הוא רק באוכל באיסור

[ז] וכן המהר"ל בתפארת ישראל (פ"ח) האריך בזה, וכתב בא"ד ונטמטם במ, תנא רבי ישמעאל, עבירה מטמטם לבו של אדם וכו', הכי כי לא אמרו רק עבירה מטמטם לבו של אדם, ואמר כי הטמטום הזה מצד עבירה, כי מפני שעבר המצוה אשר ראוי לאדם מצד אשר נפשו נפש אלהית כמו שאמרנו ולכך העבירה מטמטם לבו של אדם, אבל אין זה מצד הטבע של השרצים, ואם כי האמת הוא שכל הדברים האסורים מולידים מזג רע, אין זה טעם האוסר, רק כי מה שאסרה התורה אותם, בזה נראה כי הם דברים יש בהם שנוי ויוצאים מכלל שאר המאכלים שהם טהורים, ובשביל השנוי שבהם ימשך אחריהם טבע זר משונה גם כן, וכמו שכתבנו זה גם כן למעלה, אבל אין זה טעם באיסור והיתר, שאם כן היתה התורה ספר רפואות או ספר הטבע וכו',

ולפיכך כל מי שנותן במצות טעם על פי הטבע, לומר כי לכך אסרה תורה חזיר מפני שהוא מוליד בגוף מזג רע, וכן הוא בודאי האמת, וכן נתנו טעם באיסור חלב וכו', וכאילו היתה התורה ספר מספרי הרפואות או ספר הטבע, חס ושלום לומר כך, ואם היה הדבר כמו שאמרו הם, הרי אמרו בפרקא קמא דחולין ובתים מלאים כל טוב כתלי דחזירי היתיר להם, ואם שורש האסור בשביל מזג רע, האסור להכין הלך וכו', וכן למה חלב בן פקוע מותר

וכתב להאריך דאמת שכן הוא, אבל אין זה עיקר טעם האיסור, אלא שהקב"ה ראה לאסורם משום איזה סיבה שהוא, וכתב לפרש בזה דאל יאמר אדם אי אפשר בבשר חזיר וכו', דהיינו שלא יאמר שאינו רוצה משום שמזיק הטבע, אלא שאינו רוצה משום שהקבה אוסרו ע"כ, ועכ"פ מוכח מדברי המהר"ל שכל הדבר שאמרו שהוא מטמטם, היינו רק אם עובר עבירה, ואם לאו אינו מטמטם.

האוכל איסור באונס אין בו טומטם

[ח] וכן מוכח בשו"ת רב פעלים (ח"ד סוד ישרים סי' ה'), שאלה, אדם ששתה משקה, והיה בו נמלה או יתוש, באופן שלא היה גרמא לזה מעצמו, אלא קרה לו הדבר הזה באונס גמור באופן שאין להאשימו ולומר היה לו להשמר ולא נשמר, וכן שוחט מוסמך ויר"ש ששגה לשחוט בסכין פגומה בשוגג, לא הרגיש ואכלו הבשר אנשים כשרים, או שוחט מתא אשר נדבק והופקד ע"פ חכמים ומוחזק ליר"ש, אך היה רשע בסתר והאכיל לישראל נבילות וטריפות, איך דינם של אלו שאכלו לפי תומם ולא נודע להם הדבר הרע הזה לא בתחלה ולא בסוף, אם נטמאה נפשם בטומאה זו דנבלות ושקצים דכתיב בהו ולא תטמאו בהם ונטמאתם במ וכו'.

תשובה, בריה טמאה וכן בשר נבלה וטריפה אין גופם מטמא נפש האדם, ואע"ג דכתיב בהו ונטמאתם במ, אין הכוונה לומר שגופם מטמא נפש האדם, אלא כל דבר אסור וטמא שורה עליו כח רוחני של טומאה, וכשאדם אוכל אותו, שורה אותו כח הטמאה על האדם ונכנס בו ומטמאו, אמנם אם הוא אנוס גמור שאינו יודע כלל מן האיסור והטמא וגם אין לו לתלות בו גרמא שהוא גרם לעצמו שיכשל בשגגה, או אם אכל אותו דבר האיסור והטמא לא ישרה על האדם אותו כח הטומאה של אותו דבר, ואין רשות לכח הטומאה ליכנס בו, ולא להיות נוגע בו, וכיצא בזה נאמר על יעל שאמר הקב"ה שמי מעיד עליה

שלא נגע בה אותו רשע, והדבר יפלא, והלא ז' בעילות בעל, אך הענין כי בעילות שלו מאחר שהיה באונס גמור, לא נגע בה כח הקליפה והרע של הזנות שלו, ולא שרתה הקליפה עליה.

וכה"ג העליתי בס"ד על מ"ש רז"ל המניח אוכל תחת המטה ששורה עליו רוח רעה, ואמרתי אם הניח אדם אוכל של חבירו תחת המטה שלא בידיעתו, וזה המניח הוא איש זר שאינו בנו ולא אשתו ולא עבדו של בעל האוכל כדי שנאמר ידם כידו, אין שורה עליו רוח רעה האמור על האוכל המונח תחת המטה ע"ד שאמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכן פסקו הפוסקים אם נכרי שכשך יין של ישראל כדי להפסידו אינו נאסר, ואמאי אינו נאסר, והלא יין נסך עושה טומאה בנפש האדם כמ"ש בס' יין המשומר, אך בזה ניחא כיון דהנכרי רוצה לאסור היין ולטמאו בע"כ של בעלים, אינו חל על היין כח טומאה בשכשוך זה ונשאר בטהרתו.

ממה שבא לאסתר מאכלות אסורות מוכח שאין בו טומטם כשאוכל בהיתר

ט] ובבית האוצר (כלל כד) כתב לדון בענין אונס, דיש להסתפק הא דקיי"ל אונס רחמנא פטרי' אם הוא רק לענין פטור האדם דאין על האדם שום עונש אבל עצם המעשה עבירה היא, או דילמא גם עצם המעשה אין חשובה עבירה, כל שהיתה באונס ולא היה שם מרי ופשע מצד העושה, ויש נפקותא בזה לענין מצוה הבא בעבירה, היכא דהמצוה באה על ידי עבירת אונס וכו'.

וכתב ודע דיש להסתפק בהא דאמרין בכמה דוכתי, דצדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, אם הוא רק בשגגת עבירה, או דילמא הוא גם לענין אונס, שגם עבירות אונס אין ביאה על ידם, ולכאורה נראה דתלוי בספק שלנו, אי עבירת אונס בעצם לא חשוב עבירה, או רק שהאדם פטור, משא"כ עצם המעשה שפיר עבירה היא, דאי נימא דעצם המעשה שפיר עבירה היא, א"כ שוב גם עבירת אונס הרי היא תקלה, שהרי נעשתה עבירה על ידו, והרי זה איפוא תקלה על ידו, וכמובן, ולפי זה הנה לכאורה יש לפשוט על ידי זה גוף הספק שלנו מ"ש מגילה (דף יג.) וישנה ואת נערוותיה וגו', אמר רב שהאכילה מאכל יהודי, ושמואל אמר שהאכילה קדלי דחזירי, וברש"י, ומתוך אונסה לא נענשה ע"כ, וא"כ מדאירע עבירת אונס לאסתר, ע"כ דגם עצם המעשה לא הוי עבירה, דאל"כ תיקשי השתא בהמן וכו', וכנ"ל, ואין לומר דאצל אסתר הרי בלא"ה עבירת אונס בביאת אחשורוש עי' ש"ס מגילה שם וכו', וא"כ הרי לא היה שם מעשה מצדה כלל, ואין שם ביאת תקלה על ידי מעשה, שהרי לא עשתה היא שום מעשה כלל, רק אחשורוש היא שעשה כל המעשה, משא"כ באכילת קדלי וכו', שעשתה מעשה אכילה אלא שהיתה אנוסה על המעשה, א"כ אי נימא דמעשה אונס חשיב עבירה בעצם, א"כ ה"ז שפיר ביאת תקלה וכמובן.

ואמנם לפי מה שכתבנו למעלה דמעשה אינם מתייחס למכריח, יש לומר דאפי' אם המעשה בעצם חשובה עבירה, עכ"ז לא נחשב ביאת תקלה על ידי צדיקים, כיון דאין המעשה מתייחס להם רק אל המכריחם, ונחשב שבאה התקלה על ידי המכריח, לא על ידם, וכמובן, וע"כ י"ל דאין חשוב תקלה וכו'.

ולכאורה יצא לן מדבריו, דאם אוכל באונס אינו מטמטם הלב, דאל"כ הרי הוי תקלה על ידן של צדיקים.

גם באוכל בהיתר יש בו טומטם, ונוגע לגבי מינקת

י] ולאידיך גיסא מצינו הרבה אחרונים דס"ל דגם באוכל בהיתר יש בו ענין דמטמטם וכן הוא נוגע הלכה למעשה בכמה ענינים, וכמו שמצינו **בשו"ע** יור"ד (סי' פ"א סעי' ז') כתב **הרמ"א** ומכל מקום לא יניקו תינוק מן הנכרית אם אפשר בישראלית, דחלב נכרית

מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית דברים האסורים, וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנותו.

וכתב **הש"ך** (ס"ק כה) וכן לא תאכל המינקת אפי' ישראלית וכו', כלומר, אע"פ שאסור לה בלאו הכי לאכול דברים האסורים, מכל מקום גם בשביל התינוק לא תאכל, ונפק"מ אם היא חולה, בענין שצריך להאכילה דברים האסורים, לא יתן האב התינוק לינק ממנה, אלא ישכור לו מינקת אחרת ישראלית ע"כ.

הרי דגם אם יש לה היתר לאכול דברים האסורים, מ"מ הרי זה מטמטם לב התינוק, ודוחק לחלק ולומר דשאני התם כיון שיש היתר רק להמינקת ולא להתינוק.¹

גם כשיש היתר בדבר עדיין מטמטם

יא] והנה **בהעמק דבר** האריך בפ' ואתחנן (ו' י') והיה כי יביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדולות וטובות אשר לא בנית, ובתים מלאכים כל טוב אשר לא מלאת ובורות חצובים אשר לא חצבת וגו', ותו"ד, ענין פרשה זו מבואר על פי סוגיא בחולין (יז.) דפשוט שם בפירוש דקרא ובתים מלאים כל טוב וגו', אפי' כתלי דחזירי וכו', והוא הוראת שעה, וללישנא קמא שם הותר אפי' דישראל, ומטעם מלחמה שהוא עת הסכנה, וכמו שכתב הרמב"ם הלכות מלכים (ח' א') חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבילות וטריפות ובשר חזיר וכיוצא בזה, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו, ובתים מלאים כל טוב, ערפי חזירים וכיוצא בהן וכו'.

אבל ללישנא קמא דאפי' דישראל שרי, מבואר שהוא משום פקוח נפש, שכל הקפדה במאכלים בשעת מלחמה מביאה לסכנת נפשות, מעתה באה פרשה זו להתיר את האסור בשעת מלחמה, ועל זה הזהירה ביותר מעל שארי דברים, משום דטבע מאכלות אסורות לטמטם את הלב, כדאיתא בסוף פ"ג דיומא (לט.) על הפסוק ונטמטם בם, ואפי' טבל ושאר מאכלות אסורים מזיקים להנפש ופוגמים אותה יותר משארי עבירות, כמו שכתבו התוס' במס' חולין (דף ה:) דמשום הכי נשתנה מאכל איסור שאין הקב"ה מביא לצדיקים להכשל באלו², משום הכי הוסיף המקום להיות נזהר בכמה דברים כמו שיבואר וכו', וזהו שאמר התם, השמר לך פן תשכח וגו', שלא יהיה הדבר הזה גורם להשכיח את ה' וכו'.

שוחטין לחולה בשבת כדי שלא יאכל נבילות וטריפות

יב] וכתב שם בהרחב דבר, דבזה נראה טעם ההוראה הידועה ברא"ש ור"ן פרק יזה"כ בשם הראב"ד, דשוחטין לחולה שיש בו סכנה בשבת, כדי שלא להאכילו נבלה, אע"ג שאיסור נבלה קל מחילול שבת, ונאמרו על זה טעמים שונים, ועל כולם יש לדון, איברא

¹ ויש עוד דיון בזה, לגבי האיסור לינוק מן עכו"ם מינקת, אם הטעם הוא דוקא כשהגוייה אוכלת דברים טמאים, אבל אם אוכלת רק דברים מותרים מותר לינוק מן הגוייה, או גם כשאוכלת דברים כשרים יש ענין שלא להניק מן גוייה, דעי' ברש"י מס' סוטה (דף יב.) שכתב לענין משה רבינו שלא רצה לינוק מנכרית משום פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא, שכתב, דבר טמא, זו שאכילתה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל וכו', ועי' שם במנחת סוטה ומרומי שדה, שרש"י מדייק כן ממה שכתב יינק דבר טמא, ולא כתב יינק מדבר טמא.

וכן כתב בריטב"א מס' יבמות (דף קיד.), ומיהו חכמים אסרוהו כל היכא דאפשר בשום מקום בחלב בת ישראל מפני שהן אוכלין שקצין ורמשין, וחלב שלהן מוליד אכזריות ומדות רעות. אבל לשון הרשב"א שם במס' יבמות כתב, שהוא מידת חסידות וזריזות שלא להניק מנכרית מפני שטבען של ישראל נוח יותר משום שרגילים במצוות, והם רחמנים וביישנים בטבע, אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן, וזהו שאמרו במשה רבינו ע"ה שלא רצה לינק מחלב הנכריות וכו'.

וכן כתב שם המאירי, מדרך הטבע שכל מזון המגדל עושה רושם במדות המגודל ממנו, מדת חסידות להניק כמה שאפשר בחלב ישראל שטבעה נוח ורחמן וביישן וצנוע, ומגדלת כפי טבעה. ² פי' דהתוס' כתבו שם (ד"ה צדיקים עצמן) דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור וכו', ועי' עוד להלן מה שהבאנו בשם ספר בית האוצר.

נראה להוכיח עיקר הדין מדתנן ביומא פ"ב (פג.) מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו אפי' דברים טמאים, ומאי 'אפילו' הרי מאכילין ביום הכיפורים דבכרת, וכל שכן דברים טמאים דבלאו, אלא נוח לעבור על איסור כרת מלהאכיל דבר איסור, ותנן ביחוד 'דברים טמאים', ולא סתם 'דברים אסורים', משום שדברים טמאים מטמטמים ביותר, ומשום הכי תניא בברייתא שם 'טבל ונבילה מאכילין נבילה', וקשה, פשיטא, זה בלאו זה במיתה, ותו, ליתני 'טבל וערלה', אלא קמ"ל אפי' נבילה דמטמטם ביותר.

ובזה נראה הא שדקדקו חז"ל ביבמות ובכמה מקומות קטן אוכל נבלות, אין בית דין מצווין להפרישו, ולמאי נקטי ביחוד 'נבלות' והכי מיבעי 'קטן עושה עבירות' אלא משום דס"ד דאע"ג שאין לבית דין לחוש על עצם האיסור שעושה בקטנות, מ"מ על בית דין לחוש שלא יטמטם לב הקטן, וזיק לנפשו גם כשיגדל ויהיה לאיש, משום הכי הוסיפו דאפי' אוכל נבלות וכו', ועי' עוד שם מה שהאריך בזה.

[ג] וכן כתב שם **במשך חכמה**, ובתים מלאים כל טוב, אפי' קדלי דחזרי הותר בשבע שכבשו וכו', לכן מסיק השמר לך, כי טבע הדברים האסורים שמטמטם את הלב, וכמו שכתוב ונטמטם במ, ואפי' אם אוכלן בהיתר, ולכן יחלל שבת לחולה, ולא יאכילנו נבילה.

ראי' מגר שנתגייר דגם כשאוכל בגיותו שאין בו איסור, מטמטם

[יד] ובמס' ב"מ (דף נח:) אמרו שם, אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך, אם היה גר ובא ללמוד תורה, אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמזים בא ללמוד תורה שנאמר מפי הגבורה וכו'.

וכתב שם **בפני יהושע**, ובזה נתיישב ג"כ הא דקתני בתר הכי דבגר אל יאמר לו פה שאוכל נבילות, ומ"ש דקתני נבילה דבעכו"ם משרי שרי, הו"ל למימר משאר איסור שנצטוו בני נח, ולפי מה שכתבתי ניחא, דמילתא דפשיטא היא שעונותיו הראשונים שעשה בגיותו אינן נחשבים לו, דכקטן שנולד דמי, אלא דמצד שאכל נבילות וטריפות נהי דאיסורא ליכא בגיותו, אפ"ה מאיסא מילתא כדאמרין בעלמא שמטמטם לבו של אדם, ומצינו במשה שבקטנותו לא רצה לינוק מן הגויה מטעם זה וכו', וקמ"ל דאפ"ה אסור להכלימו בזה וכו'.

[טז] ועי' עוד בספר **בית האוצר** (כלל קמד) שכתב, מה שאמרו במס' ב"מ (דף נח:) אם היה גר ובא ללמוד תורה, אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמזים בא ללמוד תורה שנאמר מפי הגבורה וכו', ומוכח קצת דעשיית דבר הנאסר בלא תעשה שבתורה פוגם גם במי שאינו מזהר עליה, שהרי הגר בעודו עכו"ם עדיין לא היה מזהר אנבילות וכו', ועי' עוד סוטה (יב:) מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצוות כולן ולא ינק, אמר פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא, היינו דכתיב את מי יורה דעה וגו' גמולי מחלב עתידי משדים וכו', ואולי רק מאכלות אסורות ביחוד הם פגם גם אצל מי שאינו מצווה, וגם אולי הפגם הוא רק לענין קבלת התורה, וע"כ משה שהיה עתיד לדבר עם השכינה ולקבל התורה מהשכינה, לכן היה זה פגם, וכפי' רש"י למי לימד הקב"ה תורה, למי שגמל וכו', וכך הך דב"מ פה שאכל וכו', בא ללמוד תורה וכו', דכל לימוד תורה ענינו ענין קבלת התורה מסיני על דרך כל המלמד לבנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר חורב וכו', עיי"ש.

האוכל במזיד נפשו שקץ ובשוגג תטמא נפשו

[טז] ויש לדון בדברי **האור החיים הק'** שכתב בפרשתינו (יא מג) אל תשקצו וכו' ואמרו ולא תטמאו בהם, אולי שיכוין לומר, שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפי' בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התיעוב עשה מעשהו בנפש אדם אפי' בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם במעשה מזיד תעשה

נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, והוא אומר ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם, וצריך האדם לזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שמהם האויר והארצות כולן יחד וכו'.

וכן כתב בפסוק י"א ושקץ יהיו לכם, פירוש ולצד זה שקץ יהיו לכם, וטעם אומרם ושקץ בתוספת ו', יתבאר על דרך אומרם בחולין, אין הקב"ה מביא תקלה וכו', וכל שכן על ידי צדיקים עצמן, וכתבו התוס' כי דוקא בענין איסור אכילה גנאי הוא לצדיקים שיבוא לתוך גופן דבר איסור, פירוש ואפי' בשוגג, וזהו שרמז כאן באומרם ושקץ יהיו לכם, פירוש לרבות אפי' בשוגג שלא תתכנו לאכלם, אע"פ כן, ישקצו את הנפש.

היוצא מדבריו, שיש חילוק בין שוגג למזיד, דבמזיד תעשה נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, ויש לעיין בדבריו אם כוונתו גם באוכל בהיתר בסכנת נפשות וכדומה, או רק בשוגג, ולכאורה רק על שוגג כתב כן, דאל"כ יותר הו"ל לומר חידוש דגם באונס כן הוא.

כשאכלו בהיתר בכניסתם לארץ ישראל לא היה מזיק

[יז] והנה החתם סופר בתורת משה פרשת ואתחנן (ו' כ' כד) כתב לפרש באופן נאה בפר' כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו וכו' ויצונו ליראה את ה' אלקינו לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה, וצדקה תהיה לנו כי נשמר וכו', והיינו כי ישאלך בנך מחר לאמר והיינו שאלת בן חכם מהארבעה בנים שדיבר בעל הגדה, ופ' רש"י יש מחר שהוא לאחר זמן, ואפשר לפרשו דקאי אמה דכתיב לעיל מזה שיתן לך ה' בתים מלאים כל טוב, ומזה למדו חז"ל דאפי' כתלי דחזרי היה מותר להם לאכול כל י"ד שנים שכבשו וחלקו, והנה אח"כ שנשלמו הני י"ד שנים ואז אסורים בכל אלה, וישאל הבן חכם, מה העדות והחקים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, הלא אתמול אכלתם כל הני דברים, ולא ראינו שהיה לכם שום מיחוש וחולי באכילה זו, וכבר נודע מחכמי הטבע שכל הדברים שנאסרו לנו הוא מצד שחס המקום על עמו שלא לאכול כל הני דברים המזיקין את בריאותו של אדם, ובאמת כבר אכלתם כל הני איסורים ואתם חזקים וגבורים ולמה נאסר להם מעכשיו ולהלן.

ואמרת אליו שני טעמים יש בדבר זה, שאנו צריכין לפרוש ממאכלי איסורים הללו, חדא ויצונו ה' אלקינו לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו לטוב לנו כל הימים, שלא יתטמטם לבנו בטומאה ובטבע רע, רק בשעת מלחמה קודם ישיבתנו בארץ הותר לנו, וישמור לבנו שלא יהיה לנו טבע רע בלבנו, אבל אם אנו נאכל מהיום עוד לעולם, אז יולידו לנו טבע רע לעת זקנה, ומלבד זה, וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת, כמו שביאר בעל המחבר חובת הלבבות והוא מדברי חז"ל דמה שאדם יושב ופורש ממאכלי איסורין, גם בזה הוא נוטל שכר כאילו קיים מצות עשה במעשה, ולכן צוה לנו החוקים האלה כדי ליתן לנו שכר על הפרישה.

יש חילוק בין אוכל בהיתר ובין אוכל מחמת חולי

[יח] ובאמת אף שהחת"ס כתב שאינו מטמטם כל אותן השנים, אבל באמת לכאורה אין ראי' מזה דגם כשאוכל איסור בהיתר סכנה וכדומה, ג"כ דינא הכי, דהרי בשו"ת שלו (או"ח סי' פ"ג) כתב בענין אחד הלך לעולמו והניח בן אחריו שהוא לעת הזאת בן ז' שנים, והנער בכל מעשיו כמתעתע, מדבר ואך קול דברים ובעצמו אינו יודע מהו מדבר, שומע בעת מדברים אליו ואינו יודע מהו מדבר, שומע בעת מדברים אליו, ואינו יודע תכלית שום כוונה מיוחדת על בוריה ממה שדברו אליו, אינו לא חרש ולא אלם אף לא פקח, כל מעשיו רמיזותיו קריצותיו תנועותיו מוכיחין מעידין ומגידין אשר הוא שוטה ודעתו קלישתא מאוד, ואחרי אשר אבי הנער הלזה הניח עזבון גדול וסך עצום, ואין יורש אחר זולת השוטה הזה, הנה קרובי הנער אספו הרופאים המומחים מנוסים ומוחזקים שבעיר הזאת לדעת מה יהיה משפט הנער וכדת מה לעשות למצוא מזור ותרופה לתחלואי גופו ונפשו.

והרופאים כולם פה אחד, כי יש בו מטעם דעת, ודעתו קלישתא ואין רפואה אחרת למכתו אם לא בעיר ויען או בעיר וואצין סמוך לפעסט, אשר שמה הוקם בית חנוך מורים מחנכים מלמדים לאלה דעת ומזמה, ואם יבוא שמה בודאי בלי שום ספק יעלה מעלה אחר מעלה בדעת, ואף כי לא יהיה חריף כשאר בני אדם, עכ"פ יגיע למעלה להיות בעל אנושי לישא וליתן לכלכל דבריו במשפט לטרוף טרף לו, וזהו מקום השאלה, כי אחרי אשר ינתן שמה אף כי אי אפשר לשלוח לו ולהכין לו שמה דבר ממקום אחר והוא צריך להיות בחברה ואגודות כל הנמצאים שמה, ואף במאכלן ומשקן, אם רשאים למוסרו שמה, כיון שבודאי יאכל נבילה וכל טרפה, או לא.

והאריך בהתשובה, דמובן מדבריו שאם יגדל כך בשטותו, לא אתי לכלל מצות לעולם, כי שוטה כזה פטור מכל המצוות, ועל ידי זה שאנו מכניסים אותו לבית החנוך הנ"ל, נביאנו לכלל דעת ויתחייב וישמור מצות ה' ותורותיו, היה נראה לכאורה בפשטות להתיר, אע"ג שפר"מ נ"י כתב בסוף דבריו וז"ל, אבל להקל בתינוק זה שהוא כשוטה יותר מבשאר קטן, אינו נראה לכאורה וכו', עכ"ל פר"מ, ויפה כתב מצד זה דניקל הואיל ונצטרף לו שטות עם קטנונו יהיה מותר למיספי ליה איסורא בידים טפי מקטן דעלמא, זה אינו נראה, בודאי כל שאנו מזהירים על קטני בני ישראל, אנו מזהירים נמי על חרש שוטה וקטן, דקרא דלא תאכלום להזהיר המצווים על שאינם מצווים יהיה קטן או שוטה וכו',

וכתב, ואפילו נניח דהמסירה לבית החינוך הוי כמיספי איסור בידים, מ"מ שרי, כדי להוציא משטיותו ולהכניסו לדת יהודת, ומוטב שיחלל תורה זמן מה, כדי שישמור מצות הרבה, דומה קצת להולך במדבר ואינו יודע מתי שבת, שאסור לו לעשות יותר מכדי פקוח נפש וכו' והכא נמי אי לא יאכל עתה דברים האסורים, לא יבוא לעולם לידי חיוב דאורייתא.

ומיהו ראי' גמורה אין כאן, דהתם גברא בר חיובא הוא ויחלל שבתות הרבה במדבר, אבל הכא למה נאכילהו איסורא כדי שיבוא לידי חיוב, הא רחמנא פטריה וכו', והאריך עוד שם בראיות ברורות להתיר, ומ"מ מסיק לבסוף וז"ל, ומ"מ העידו קדמונינו ז"ל שעל ידי מאכלות אסורות בנערות מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, עדיין אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו וכו'.

יט ובחידושים למס' כתובות (דף ק:) כתב, ונ"ל בשלמא אכילת איסור, אע"ג דבאונס הוה ופטור מעונש, מ"מ מטמטם הלב, כמבואר ברמ"א יור"ד סוף סי' פ"א וכו'.

היתר ליתן דם מאוכלי נבילות וטריפות

כ ובשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' מ') כתב לדון בענין אדם שהוא בבית החולים והרופאים נותנים לו דם בהגידין (בלוט טראנספיסיאן) מאנשים אחרים לרפואתו, אם צריך לדקדק שיהיה מאנשים שאינם אוכלים טריפות ונבילות כמבואר בספרים שמטמטם המוח ומוליד טבע רע, וכשנערב הדם בזה בדמו אם יש ג"כ חשש הליזה.

וכתב דלכאורה יש לדמות לחלב נכרית דסוף סי' פ"א דאם אפשר בישראלית לא תניק התינוק מנכרית, וגם לא תאכל דברים האסורים, ואף כשהיא חולה דמותר, ג"כ מוליד טבע רע וכו', וחלב ודם מהלכי שתיים שוין הם להתירא וכו', וכמו שבחלב הבא מהדם דהא דם נעקר ונעשה חלב אמרינן דמוליד טבע רע, כן בדם עצמו וכו', עכ"ז נלפע"ד דאין להחמיר כלל בנידון דידן לדקדק על זה, דידוע דמי שהרופאים כבר נותנים לו דם מאחרים הוא כבר בגדר ספק סכנת נפשות דדוחה שבת וכל התורה וכו', א"כ ממילא אף שיש לו עצה לחכות על דם מאיש כשר, אין צריך לחכות ע"ז וכו', בנידון דידן כיון דאין זה כל כך בירור גמור דבתערובות הדם של אוכל טו"נ ג"כ שייך הך דמוליד ומטמטם, כיון דבפסוקים מבואר זה רק לענין אכילה דרך הפה, ובדברים סתומים ונעלמים מן השכל אפשר יש איזו חילוק, בכל אופן אין זה בירור גמור, וכיון שיש לפנינו פסק הרמב"ם דכל היכי דיעבור ואל יהרג, דאם לא עשה כן מתחייב בנפשו וכו', נלפע"ד דאין לדקדק ע"ז, דהמצוה של

וחי בהם יגן עליו להשריש ממנו ולגרש טמטום הלב ומדה רעה, וכמו ששמעתי בשם מרן הגה"ק מבעלזא זצ"ל, דהיה"ר בשעת חליו של אדם שאין לו כל כך תאוות לעברות וקשה לפתותו, הוא מפתהו לרוב, שיעבור על המצוה של וחי בהם בצביעתו שדבר זה אסור ודבר זה אסור הכל בכדי שלא יבא להמצוה של וחי בהם וכו'.